

הצגת חייה

שי קדימי, שחקן בן 27 שחיפש חומרים להצגה שביקש להעלות על השואה, רותק לדמותה של אחת, רות אליעז ■ הוא שינה פה ושם פרטים, שינה את שם הגיבורה למניה, כשם ההצגה, והחל להריץ אותה ■ במקביל חיפש אחר אותה אליעז, שאותה גילם על הבמה, אך מהר מאוד הגיע למסקנה שהיא כבר לא בין החיים ■ עד שיום אחד ניגשה אליו אישה מהקהל בתום ההצגה והציעה לו לפגוש את אליעז - שחייה וקיימת במושב בית יצחק

עמי רוזנסקי

כל מה שידעה נאוה פריבר, מורה מקיבוץ יפתח, הוא שהחברים מומינים אותה להצגה בשם "מניה", המביאה את סיפורה המיסוד של ישישה פליטת שואה. נאוה עובדת 38 שנים בבית החינוך עמק החולה שבכפר בלום, בו היא מלמדת תנ"ך ומכינה קבוצות של תלמידים לסיורים במחנות המוות. "טיולי פולין" כבר מזמן
שי קדימי
צילום: דוד עינב

שהעלה את הרמות לראשונה, כשהיה תלמיד בבית הספר התיכון ברמת גן.

שי עצמו הוא בן למשפחה יוצאת המזרח, ומן הסתם, איש ממש פתחו לא נספה בשואה. אך מאז שפגש בנושא לראשונה כשהיה בכיתה ג', הוא הפך גם אצלו למאניה (שגועון). "כשהמורה סיפרה לנו לראשונה על השואה הזכיתי כמו בפגיעת בריק", הוא אומר. קדימי כבר רגיל לכה, שאנשים ניגשים אליו בתום ההצגה, מתרגשים ומספרים לו חוויות אישיות וכמה ההצגה נגעה ללבם.

צילום: דוד עינב

רות אליעז

הפכו אצלה למאניה (mania), או לשגועון, הממלא את עולמה. המורה מיפתח ישיבה באולם, התפאורה על הבמה היא של חדר מגורים מרוהט בסגנון מיושן, על הקירות טפטים רהויים ועליהם תמונות משפחתיות כשחור לבן. כשההצגה החלה עלתה על הבמה די בכבוד אישה מבוגרת הצועדת בקושי רב, כשידיה רוערות מפרקינסון מתקדם. האישה פצחה במונולוג במבטא פולני כבד ובגובה של נאוה עברה צמרמורת. לא היה ספק בלבה, כי רמותה של מניה שלפניה מספרת את סיפורה של רות אליעז ממושב בית יצחק. אם כי המבטא היה פולני רות היא יוצאת צ'כיה. נאוה שמה לב שהפרטים שרנו פה ושם, אבל לא רק הסיפור היה של רות, גם שפת הגוף ומשפטי המפתח של הרמות שנועה על הבמה בכבודות היו של רות.

את רות אליעז פגשה נאוה לראשונה בבית טריון, כשסיפרה שם את קורותיה במחנות המוות. רות היא ניצולת שואה, שכרעה ללדת במחנה וכשגילה זאת ר"ד מנגולה, הרופא הידוע לשמצה מבלוק עשר באושוויץ, הוא קשר את שני שדיה ורצה לראות כמה זמן ישרוד התינוק עד שימות ברעב. האם המיוסרת נאלצה להמית את התינוקת כמו ידיה, כדי למנוע ממנו את הסבל הנורא של מוות ברעב.

נאוה נהגה להזמין את רות כדי שתביא את ערותה בפני התלמידיהם לפני הנסיעות לפולין. ומאז הן ידידות. עם תום ההצגה נותרה נאוה המומה על מקומה, מרגשה לחודר לעצמה. במקום לצאת מהאולם היא פנתה לעבר הבמה, מהפשת את מי שהציג בדרך מופלאה כל כך את רמותה של מניה/רות. מאחורי הקלעים היא פגשה בשי קדימי בן ה-27, שחקן צעיר וברוך כישרון. שי ומניה הולכים יד ביד זה שנים רבות, מאז

צילום: עמי רוזנסקי

שי קדימי מגלם את דמותה של אליעז

ולכן, כשראה את נאוה, לא ידע עד כמה הפגישה הזאת תהיה גורלית עבורו.

נאוה, בדרך כלל אישה אסרטיבית מאוד, היטסה הפעם ואמרה לו, שהיא יודעת כי מדובר בסיפור של רות, ושאלה האם הוא פגש בגיבורת המחזה שלו. "שי לא ידע מה נפל עליו", צוחקת נאוה, כשאנו יושבים בסלון ביתה של רות אליעזר במושב בית יצחק.

קרימי: "אני רגיל שהקהל לא נשאר אדיש להצגה. אנשים ניגשים אלי, מחבקים, מתרגשים, מספרים סיפור אישי קטן. אבל אף פעם איש לא ניגש לשאל אותי אודות רות אליעזר, שאני, לפחות עד אותו הרגע, הייתי משוכנע, שהיא כבר איננה בין החיים. את ההומור אספתי מערויות פתוחות ביד ושם ואודי חיפשיים ארוכים אודי כל רות אליעזר אפסרית בכל מקום אפשרי, כולל בספר הטלפונים פוגים הישראלי, הגעתי למסקנה, כי היא כבר לא עימנו". נאוה שאלה, האם הוא רוצה לפגוש ברות. או הגיע תורו של שי להתרגש.

אליעזר, כיום בת 83, אישה נאה עם חיוך נעים, מומינה אותנו אל תוך ביתה אפוף הריק שבבית יצחק. קריש בעלה, שהתעורר בעקבות מחלה, מקבל גם הוא אותנו בחום רב. רות מנהלת אורח חיים מאוד אינטנסיבי, לא מניחה לעבר לגרוף אותה אל תוך תהומות אפלים, אבל מעולם היא לא נפרדת מעברה. היא כתבה ספר בשם "רות חיים", שיצא כבר במהדורה שנייה בהוצאת "ספרית פועלים". בסלון ביתה כוננית ועליה ספרות יפה ובחור השני, מוסתרת מעט, היא מראה לנו כוננית נוספת עמוסה בספרות שואה בשלל שפות. על הקיר שמנגד אותה מצה"ל, תורה על ההרצאות שהיא מעבירה להנחיית קורסים שונים בנושא תודעת השואה. המפגש בין רות לנאוה ושי הוא הם ומרגש.

כשחות נסעה עם נאוה להצגה, היא לא ידע בדיוק למה לצפות. "נאוה רק הכינה אותי להפתעה ואמרה שאת המחזה הזה אסור לי להסיר. והנה ראינו על הבמה אישה זקנה. לא עלה בדעתי שהוקרנה הזאת היא למעשה צעיר בן 27 ולא עלה ברעתי, כי הזקנה הזאת היא... אני. והנה, כשעלילה הלכה והתפתחה ושמעתי את תחילת המונולוג ואת המשפט - יום אחד בבוקר צעקו מבחור "לאגר שפארא", לא יכולתי שלא להבין, כי מדובר בסיפורי. המפגש עם שי כתום ההצגה היה דרמטי. נאוה הביילה אותי אל מאחורי הקלעים ושי רק הביט בי בפעם הראשונה בחייו ומיד התחבקנו ופרצנו בכבי. "אני מרברת על השואה בהודמנויות רבות, אבל המחזה הזה פשוט החזיר אותי לבלוק עשר של ר"ר מנגלה באושוויץ". רות נולדה ב-1922 באוסטרברג שבצ'כוסלובקיה ובשנת 1942

היא הושלכה, ביחד עם יהודים אחרים, למחנה טרונישטאט. שנתיים אחר כך היא הועברה לאושוויץ, מחנה בו נעשו בה ובתינוקה ניסיונות נוראים, עד שנאלצה, כאמור, להמיתו כדי להסוך ממנו יסורים רבים.

במחזה של נאוה עלה רעיון. היא פתחה להנהלת מוזיאון אושור

אליעזר: "ראיתי על הבמה אישה זקנה. לא עלה בדעתי שהזקנה הזאת היא למעשה צעיר בן 27 ולא עלה בדעתי, כי הזקנה הזאת היא...אני"

יץ בבקשה יוצאת דופן, שיפתחו בפניה בסיור הבא את בלוק עשר, שכן בלוק המוות של מנגלה לא נפתח מעולם לסיורי מבקרים במחנה. ההנהלה הסכימה. אל הסיור של אותה שנה התלווה גם שי קרימי, שמספר: "הנהלת המחנה אפשרה לנו להיכנס אל הבלוק מפתח צדדי, נכנסנו לשם כמעט בחשאי. באוויר עמד ערין ריח מוזר והעונבה שלטה בכל. התלמידים-עמדו באולם הגדול, שהיה חדר האשפוזים של מנגלה, בו נערכו בימי השואה ניסיונות גינקר לוגים. התלמידים לא ידעו עדיין למה לצפות. לפתע התייצבה בפניהם אישה זקנה, שהציגה את עצמה כמניח, ופתחה במונולוג שאותו לא ישכחו לעולם. ההופעה בבלוק עשר הייתה אכן ררך עכור. לפני ההופעה לקחתי משהו כדי להירגע, לא הייתי בטוח, שאוכל לעבור את המעמור הזה בשלום. במשך כל ההופעה ניקרה בלבי השאלה כיצד האנשים הללו יצאו מכאן נורמליים. איך הם מצאו בעצמם את הכוח לעלות ארצה, להקים משפחות ומיניה ולא

איכזרו את תחושת השליחות, שאפינה את ראשית ימי המדינה". נאוה: "שי, כנראה, לא יגיש אף פעם מונולוג כמו זה שהגיש בביתו עשר באושוויץ. התלמידים, בני משק מתוספסים, בכו שם". בגיל 16 נסע קרימי עם בני כיתתו לליקור ראשון בפולין ובמחנה גות והכל הפך מוחשי יותר. "לא התמוטתי כמו הגיבורה שלי בסוף המחזה, אבל עלי להודות שנאחזתי בחוויית פולין בעשר אצבעות. וכך גם התחילה להתרקם במוחי דמותה של מניח, שתתיישבה היטב עם שאיפת חיי להיות יום אחד שחקן".

כשקרימי אירועי יום השואה הוא הציע למנהלת בית הספר לשנות מעט את הרוטינה הקבועה של טקסים בכל כיתה ולערוך טקס מרכזי באולם הספורט, כשהוא יציג את מניח בנוכחות כל בית הספר. המנהלת ביקשה שהות למחשבה. כעבור מספר ימים היא חזרה אליו ואמרה, כי אולם הספורט אינו מקום ראוי לטקס. שי סבר לתומו, כי הנה נסתם הגולל על הודמנות הנדירה שלו לתת ביטון להגשותיו ולהעמיד את מניח שלו לראשונה במבחן. ואז המנהלת אמרה לו, כי הם יערכו אמנם טקס משותף לכל בית הספר, אבל זה לא יהיה באולם הספורט אלא באולם תיאטרון מרכזי ברמת גן, בנוכחות ראש העיר. שי הציג את מניח בפני 500 איש, "ומאז מניח הפכה לכרטיס הביקור שלי", הוא אומר.

כשקרימי מדבר על מניח, שהוא אמנם שם טיפוסי של אישה מזרח אירופאית, הוא מתכוון גם לשגעון, שאחז בו מאז היה בכיתה ג'. זה שנים שהוא אוסף כל פריש מידע ובבית הרדיו יש כוננית, שהיא מוזיאון שואה הפרטי שלו, שעל מדפיה ערויות של ניצולים, קלטות וספרים.

בתום לימדיו בבית הספר התיכון ברמת גן נרשם ללימודים בבית צבי, בית הספר הגבוה לאמנויות התיאטרון. שם הוא שכלל את ההצגה. כשחש כי חסר לו חומר הוא פנה ל"יד ושם" ועבר על עשרות ערויות פתוחות של ניצולות, ששרדו את הניסויים של ר"ר מנגלה, וכך התוודע אל סיפוריה של רות אליעזר. כדי להעצים את הדרימה וגם כדי לטשטש מעט את הוזהות של כותבת העדות, הוא שינה פרטים מהמים ומעט מהסיפור. הוא ניסה לאתר את אליעזר מהפרטים המעטים שהסכימו לתת לו-ב"יד ושם" וגם חיפש בספר הטלפונים, אך הרב לא עלה בידו והוא הגיע, כאמור, למסקנה, כי רות כבר איננה יותר בין החיים. עד שפגש נאוה.

שי קרימי רץ עם "מניח" מאז 1997. הוא מציג במסגרת "תיאטרון הון הנפש", כשרוב ההפקות הן במסגרת סל תרבות ואמנות לעם. יחסים משמעותיים מאוד נרקמו בין השלושה והם שומרים על קשר משפחתי ממש. "קסם מיוחד", מגדיר זאת קרימי.